

מבוא

אוניות הרכש במלחמת העצמאות

מאת: יהודה בן-צור

בישיבת 'מנהלת העם' ב- 12 במאי 1948 דווח בן-גוריון: "...יש לנו כבר אוצרות נשק – אמנם לא בארץ. אילו היה כול הנשק שברשותינו אי שם, כבר נמצא פה – היינו יכולים לעמוד בלב שקט...". כעבור יומיים הוא הכריז: "בארבע אה"צ הוכרזה העצמאות היהודית והוקמה המדינה, גורלה בידי כוחות הבטחון". הבעייה, שב-ג כיו"ר הנהלת הסוכנות היהודית החל להתמודד אתה כבר ב- 1945, היתה כיצד לצייד את כוחות הביטחון בנשק שיידרש להתמודדות הבלתי-נמנעת עם צבאות ערב השכנים על הזכות להקים מדינה בחלק מארץ-ישראל המנדטורית. בסוף 1946, בעיצומו של המאבק בשלטון הבריטי, הוא נטל לידיו גם את תיק הביטחון ובתוקף סמכותו זו הוא הרחיב את מערכת הרכש של 'ההגנה' ושיגר לחו"ל שלושה פעילים בכירים, עליהם הוטל לאתר מקורות רכש שיהיה זמין לקראת תום המנדט הבריטי.

בפרוץ הסכסוך המזוין שנכפה ע"י הפלסטינים בעקבות החלטת 'כ"ט בנובמבר', החליט ב-ג להסתכן ולהקדים את משלוחי הרכש על אף הסגר שהצי הבריטי המשיך לקיים עד לסיום המנדט. להובלת הרכש ניקנו ע"י מערכת הרכש שבע ספינות ואניות בחודשי דצמבר-מרץ 1948. שתי הראשונות ניקנו עוד לפני שחוצה הרכש הראשון נחתם, בנימוק הראוי לציון: "מוטב שהאוניות תחכינה לנשק, מאשר הנשק לאוניות".

שלושת האוניות הראשונות פרצו את ההסגר הבריטי והגיעו לפני תום המנדט. 4,500 הרובים, שהגיעו בספינה הראשונה, 'נורה', ב-1 לאפריל 1948 - אפשרו לכוחות הביטחון למגר את הפלסטינים עוד לפני פלישת צבאות ערב. לאחר הכרזת העצמאות העדיפה מערכת הרכש לחכור (במקום לקנות) מעת לעת כלי שייט, בהתאם לצרכים המשתנים. במסגרת זו נחכרו שש ספינות נוספות וכן הופעלו שתי ספינות מעפילים לשעבר שנשלפו מ'צי הצללים'.

בשלב זה נאלץ "צי הרכש" הנ"ל – 15 כלי שייט, ש"מטעמי נוחות" המשיכו לשאת דגלים זרים - להתמודד בנמלי המוצא עם האמברגו שהוטל על משלוחי נשק לצדדים הלוחמים ועם משקיפי או"מ שהוצבו בנמלי תל-אביב וחיפה. חרף המגבלות והקשיים הצליח "הצי" להפיק במהלך המלחמה מעל ל- 50 הפלגות רכש, בהן הובאו כ- 35,000 טון אמל"ח מכל הסוגים: רובים, מקלעים, חומרי נפץ, תותחים, זחל"מים, טנקים, תחמושת מכל הסוגים וגם מטוסי קרב.

העמסת רובים ומקלעים על Maestralle בנמל שיבניק, יוגוסלביה

לצדם של רבי החובלים הזרים, שהסתכנו בהפרת האמברגו, הוצבו ימאים ו'גדעונים', ממאגר המלווים של הפלי"ם, ששרתו במפעל ההעפלה מאז 1945. בהגדרה, הם שימשו כנציגי בעלי המטען ועיקר תפקידם היה לוודא שרבי החובלים יפעלו בהתאם להוראות מערכת הרכש.

משימת ליווי אוניות הרכש היתה האחרונה – **'שירת הברבור'** - בשורת המשימות שאנשי הפלי"ם התמודדו אתן בהצלחה.